

จากอ้างว่ามีที่ไว้แล้ว เพียงใบเดียว ถึงลูกกล้วยไม้หลายแสนต้น

ซึ่งถูกส่งไปขายแทบทั่วโลก

..... ศาสตราจารย์ระพี สาคริก

วันหนึ่งเมื่อไม่นานมานี้ ฉันมีโอกาสไปเยี่ยมสวนกล้วยไม้แห่งหนึ่ง ในบริเวณตำบลอ้อมน้อย จังหวัดสมุทรสาคร แล้วในที่สุดก็พบว่า ตนกำลังยืนอยู่ท่ามกลางลูกกล้วยไม้หลายแสนต้น ซึ่งเจ้าของปลูกไว้ส่งไปขายต่างประเทศเป็นส่วนใหญ่

มันทำให้ฉันเกิดความรู้สึก ที่ทวนกลับไปมองเห็นภาพอันเป็นสังขรณ์เมื่อประมาณร่วม 50 ปีมาแล้ว โดยเหตุที่ช่วงนั้นยังมีคนไทยไม่กี่คน รู้จักกล้วยไม้ ยิ่งเป็นกล้วยไม้ลูกผสมซึ่งมีขอบเขตการปลูก จำกัดอยู่ภายในแวดวงคนมีเงินไม่กี่คนซึ่งมักเรียกกันว่า "เล่นกล้วยไม้"

ถ้าพูดถึงลูกกล้วยไม้เล็ก ๆ ที่เพาะเมล็ดขึ้นมาจากในขวด ย่อมมีคนที่เห็นน้อยมาก ดังนั้นหากใครได้เห็นก็มักแสดงอาการตื่นเต้นเป็นพิเศษ ยิ่งใครได้มาไว้ภายในครอบครองด้วย ก็แทบไม่เป็นที่อันกินอันนอนเอาเลยที่เดียว ซึ่งฉันเองก็มีอาการคล้าย ๆ อย่างนั้น

แต่อาศัยที่ตนเป็นคนคั้นร่นชวนหาความรู้ ยิ่งเป็นสิ่งซึ่งตนไม่ค่อยจะมีโอกาสพบเห็นด้วย มักสะท้อนให้เห็นพลังของการต่อสู้อย่างถึงที่สุด โดยคิดว่าตนต้องเข้าถึงมันให้ได้ และต้องได้จากการนำปฏิบัติโดยตนเองด้วย จึงจะเกิดความรู้สึกภูมิใจในศักดิ์ศรีที่แท้จริง

ความจริงช่วงนั้น มีคนทำเรื่องนี้อยู่แล้ว แม้เป็นเพียงรายเดียว แต่กลับพบว่ามีการทวงแทนความรู้ไว้เพื่อประโยชน์ของตัวเองอย่างถึงที่สุด แต่ฉันก็หาโอกาสแอบดูระหว่างที่เจ้าของผลอออยู่เสมอ ๆ เป็นนิจสิน นอกจากนั้นภายในส่วลึกของหัวใจ ยังครุ่นคิดต่อไปอีกว่า "ถ้าฉันรู้ได้ทำได้ จะนำความรู้ออกมาเปิดเผยให้หมดเปลือก" โดยตั้งความหวังไว้ว่า "คงจะช่วยทำให้โลกนี้มีแต่ความสวยงามและมีความสุขอย่างทั่วถึงกัน"

ฉันมีโอกาสพบความจริงจากตัวเองว่า ไม่ว่าจะยาม ยืน - เดิน - นั่ง - หรือนอน ตัวเองมักฝันอยู่แทบทุกลมหายใจเข้าออกว่า "เราจะต้องเพาะเมล็ดกล้วยไม้ให้ได้ แม้ว่าไม่มีเงินทองมาจ่ายซื้อหาเครื่องมือเครื่องใช้ ซึ่งแต่ละชิ้นมันก็มีราคาแพงลิบล้ำสำหรับคนที่ไม่มีเงินรายได้ส่วนตัวแค่นั้น

ช่วงนั้น ไม่ว่าจะฉันเดินไปไหนและทำอะไรวางอยู่ มักนำภาพสิ่งนั้นมาสร้างจินตนาการ ซึ่งเกิดภาพตัดแปลงมาใช้เป็นส่วนใดส่วนหนึ่งของ เครื่องมือเพาะเมล็ดกล้วยไม้ไปแทบจะหมด แม้ขวดซึ่งมีรูปร่างไม่เหมือนกัน ซึ่งถูกคนอื่นโยนทิ้งไว้ตามที่ต่าง ๆ ก็มักนำมาพลิกไปรอบ ๆ เพื่อหาแง่มุมซึ่งตนคิดว่า น่าจะเหมาะสมสำหรับนำมาใช้เป็นขวดเพาะเมล็ดกล้วยไม้

แม้ว่าเรื่องราวเกี่ยวกับชีวิตจากมุมนี้ มันอาจยืดยาวมากพอสมควร แต่ แล้วในที่สุดฉันก็สามารถเพาะเมล็ดกล้วยไม้สำเร็จ จากการเพาะลงขวดน้ำมันต้นปาสก้อที่มีลชั้น ที่ได้มาจาก แจ็ก รับซื้อขวดใช้แล้วจากชาวบ้าน นับเป็นลูกกล้วยไม้เล็ก เพียงต้นเดียว และเป็นต้นแรกซึ่งเกิดจากสมาธิอันแน่วแน่ในชีวิตฉันเองจริง ๆ

หลังจากนั้น เมื่อเวลาผ่านไปมาถึงอีกช่วงหนึ่ง ซึ่งระหว่างนั้นตัวฉันก็ยังไม่อาจรู้ว่า ตนถูกฝังหัวเอาไว้ด้วยภาพภายในความเชื่อที่ว่า การปลูกกล้วยไม้ซึ่งนำออกจากขวดใหม่ ๆ จำเป็นต้องเก็บไว้ในตู้กระจก ซึ่งพวกผู้รักมากที่สุดที่นิยมเอากล้วยไม้มาปลูก เล่นกันในยุคนั้นมักเรียกกันว่า "ตู้อ้อยควัน" เพราะมีลักษณะคล้ายตู้ที่มีคนใช้ใส่อ้อยควันหามาขายตามริมถนน พังแล้วอดทำให้รู้สึกไม่ได้ว่า ช่างนำมาเปรียบเทียบกันได้จริง ๆ

นอกจากนั้นยังได้ทราบต่อไปว่า หลังจากนำลูกกล้วยไม้ไปไว้ในตู้กระจกแล้วก็เอาตู้ไปตั้งไว้ในที่ร่มรำไร เพื่อให้มีโอกาสได้รับแสงเล็กน้อย

ทำยังไงล่ะครับ ? ตัวเองก็ไม่มีปัญญาจะไปหาผู้กระຈກหรือผู้ช่วยคนที่ไหน แม้เพียงใบเล็ก ๆ เพราะเงินที่จะเลี้ยงปากเลี้ยงท้องก็ยังมีอยู่ในสภาพที่เรียกว่า **ได้เดือนหมกเดือนเท่านั้น** ไทจะต้องเลี้ยงแม่เลี้ยงเมีย และเลี้ยงลูกอีกถึงสองคนซึ่งคลานตามกันมา

ในที่สุด **ภาวะคันธซึ่งเกิดจากจิตวิญญาณอย่างป็นธรรมชาติ** ซึ่งฉันมีอยู่แล้ว ทำให้วันหนึ่งระหว่างช่วงที่ตัวเองกำลังเดินวนเวียนอยู่ในบริเวณหลังบ้าน ซึ่งมีเนื้อที่ติดอยู่กับริมคลองแคบ ๆ ภายในบริเวณบ้านหลวงของเกษตรบางเขนนั่นเอง สายตากก็เหลือบไปเห็นหลุมเก่า ๆ หลุมหนึ่ง ซึ่งแต่แรกก็ไม่รู้ว่ามันเป็นหลุมส้วมซึ่งที่หมดสภาพไปแล้ว จนกระทั่งเดินเข้าไปพิจารณาใกล้ ๆ จึงรู้

แต่ประเด็นที่ว่า ก็คงไม่มีน้ำหนักมากไปกว่าความรักความสนใจในงานซึ่งตนกำลังคิดอยากรื้ออยากได้ ซึ่งอยู่บนฐานอุดมการณ์ที่ตั้งใจทำเพื่อเพื่อนมนุษย์ ซึ่งมันมีพลังเหนือกว่ามาก

ฉันเกิดความกึกขึ้นมาทันทีว่า เห็นจะต้องขุดเอาเงินที่ขึ้นมาตัดแปลงทำผู้กระຈກได้แน่ ว่าแล้วก็วิ่งไปคว้าจอบซึ่งฝังอยู่ข้างฝาภายในห้องเก็บของใต้ถุนบ้าน มาลงมือขุดไม่กี่ที ก็สามารถงัดเอาถังซีเมนต์สี่เหลี่ยมขึ้นมาได้ แต่ต้องระมัดระวังมากเป็นพิเศษ เพราะฝาก็บางแถมยังเปราะอีกด้วย นอกจากนั้นจากประสบการณ์ยังรู้ว่าภายในผนังทั้งสี่ด้านของถังลักษณะนี้ มีลวดเส้นเล็ก ๆ ทำโครงหล่อเพียงไม่กี่เส้นเท่านั้น

แม้ดินแห้ง ๆ ซึ่งติดเกรอะกรับอยู่ตามผิวถัง ฉันก็ไม่รู้สึกสนใจอะไรเลย เพราะลงได้คิดรักและมุ่งมั่นอยู่กับสิ่งซึ่งมีอยู่ในหัวใจแล้ว ฉันคงไม่นึกถึงเรื่องอื่น สิ่งนี้เองที่พอเคยปรารถนาให้ฉันได้ยินครั้งหนึ่งว่า **คาบวันนั้นะ ลงคิคจะทำอะไรแล้วตั้งมองทำให้ได้ แม้ใครจะแย้งก็ไม่ยอมพูดอะไรทั้งนั้น** พอเคยพูดเรื่องนี้กับฉันครั้งเดียวเท่านั้น แต่ก็ทำให้จำคำพูดจากพ่อได้ไม่เคยลืม

หลังจากนั้น ฉันยกมันไปตั้งลงที่พื้น เรือนกล้วยไม้ ซึ่งจริง ๆ แล้วเรือนหลังนี้ถูกตัดแปลงมาจากเสาไก่เก่าซึ่งทำด้วยไม้ไผ่ขัดตะเค โดยเหตุที่เกษตรรุ่นน้องซึ่งอยู่บ้านหลังนี้ ได้ขุดย้ายออกไป โดยไม่อาจรื้อถอนมันไปได้ เนื่องจากใกล้จะหมดสภาพ จึงมอบให้ฉันใช้ต่อมา

ฉันใช้วิธีมอดูปลงที่พื้นดิน ภายใต้ราวแขวนกล้วยไม้ซึ่งติดไว้ด้านบน เอาถังตั้งลงไปบนแผ่นอิฐ **หลังจาก** นั้นจึงเก็บเศษกระຈกแตก ๆ ซึ่งมีคนนำมากองทิ้งไว้ข้างรั้วบ้าน โดยเลือกเอาแผ่นซึ่งพอมันเนื้อที่ไม่เล็กนัก มาใช้เรียงซ้อนกันเล็กน้อย วางทับด้านบนเพื่อใช้ทำหลังคาถันฝน โดยแฉกส่วนหนึ่งให้อากาศสามารถถ่ายเทเข้าออกได้

ในที่สุดก็พบความจริงว่า สามารถเลี้ยงลูกกล้วยไม้ต้นเล็ก ๆ ให้มันเติบโตขึ้นมา จนกระทั่งมีโอกาสชื่นชมสมใจ แม้ว่าดอกที่ออกมาครั้งแรกอาจไม่สวยงามตามที่คาดหมายไว้เป็นนักเป็นหนา แต่เพราะเกิดความรู้สึกจากอีกด้านหนึ่งซึ่งมันมีอิทธิพลเหนือกว่ามาก

สิ่งที่นำมาเล่าให้ฟังมันเกิดขึ้นระหว่างช่วงปี พ.ศ.:2495 มาถึงบัดนี้เวลาก็ล่วงเลยมาใกล้ 50 ปีเข้าไปทุกที ซึ่งขณะนี้ฉันยืนพิจารณาวิธีการปลูกกล้วยไม้เล็ก ทำให้พบความจริงว่า **เราได้สลัดแนวคิดความเชื่อที่เคยถูกครอบไว้ด้วยรูปแบบของผู้อพยพ ทั้งไปอย่างสิ้นเชิง** ไม่เช่นนั้นเมืองไทยคงไม่ก้าวขึ้นมาจากสภาพซึ่งแทบไม่มีอะไรเป็นสาระเลย จนกระทั่งกลายเป็นประเทศชั้นนำประเทศหนึ่งในวงการกล้วยไม้ของโลกได้ในปัจจุบัน

อนึ่ง **อาศัยที่ฉันเป็นคนสนใจบทวนตัวเองมาแต่อดีต** มันทำให้ทวนกลับไปพิจารณาสภาพของตนในช่วงนั้น ช่วงซึ่งคนยังมีอายุยังไม่ถึง 30 ปี แถมยังมีแค่มือ 2 มือกับขา 2 ขา แต่ก็ต้องยอมรับว่า **ฉันมีจิตใจซึ่งธรรมชาติมอบมาให้ให้ปลกมันออกสู่อิสระ และ มีสมองซึ่งได้รับมอบมาให้ใช้กึกกัหากความจริง** ฉัน

ทำให้กล้ารับสารภาพว่า ในช่วงนั้น ตนเองก็ยังยึดติดอยู่กับรูปแบบซึ่งได้รับถ่ายทอดมาจากกระแสมาจากอิทธิพลวัตถุของตำราจากชนต่างชาติ แต่แล้วก็ค่อย ๆ ปลดออกสู่อิสระภาพได้ในที่สุด แทนที่จะจมลงไปสู่ห้วงแห่งความเป็นทาส ทำให้คุณค่าชีวิตต้องสูญเสียไปอย่างน่าเสียดาย ทั้ง ๆ ที่ชีวิตเราแต่ละคนเกิดมาคนเดียว - ตายคนเดียว เท่านั้น

ทวนกลับไปพิจารณาเรื่องราวของ **อั้งส์** ซึ่งมีที่ใช้แล้วเพียงใบเดียว ซึ่งมีเหตุมีผลสานถึงกล้วยไม้หลายแสนต้นหรืออาจเป็นเรือนล้านซึ่งถูกส่งไปขายแทบทั่วโลก เท่าที่เล่ามาให้ฟังแล้วทั้งหมด มันยังไม่สำคัญเท่ากับ การได้รับความรู้จากประสบการณ์ซึ่งเกิดขึ้นภายใต้จิตสำนึก ที่นำมาสานต่ออย่างมีเหตุมีผล จนกระทั่งทำให้วงการกล้วยไม้ไทยมีผลงานเป็นที่ยอมรับนับถือไปทั่วโลก

แต่อีกด้านหนึ่งก็ทำให้รู้สึกเสียดาย เนื่องจากภาพที่เห็นได้ในมุมมองกลับ มีความชัดเจนมากขึ้นเรื่อยๆ ว่า เรื่องนี้มีความจริงติดอยู่กับตัวบุคคลอย่างปลดปล่อยได้ยาก ดังจะพบว่า คนไทยทั่วไปพากันเห็นหน้าฉันเป็นกล้วยไม้กันไปหมด ส่วนสายตาจากชนต่างชาติ พอนึกถึงภาพ กล้วยไม้เมืองไทยก็ห้องโปรเฟสเซอร์ รัตติ สาคกริก

มันไม่ใช่ เรื่องซึ่งนำมาพูดกันแล้วก็ลืม และมันก็ไม่ใช่ เรื่องน่าขำด้วย หากใครสามารถนำมาคิดได้อย่างลึกซึ้ง เพราะนี่คือภาพหนึ่งซึ่งบ่งบอกความจริงให้รู้ถึงอนาคต ที่วงการกล้วยไม้ไทยกำลังมุ่งวิถีทางไปสู่ **ภาวะสูญเสี** และลงได้เป็น เรื่องความมกคิของคนในสังคม คงไม่เพียงเกิดการสูญเสีขึ้นกับเรื่องกล้วยไม้เท่าที่ได้ทุ่มเททั้งชีวิตจิตใจทำให้แก่คนไทยเท่านั้น หากใครจับตามองอย่างปราศจากภาวะยึดติด ย่อมพบว่าสังคมไทยกำลังมุ่งวิถีทางไปสู่ภาวะสูญสิ้นทุกสิ่งทุกอย่างในที่สุด

ในยุคนปัจจุบัน ฉันพบความจริงว่า หลายคนไม่สามารถทวนกลับมาทบทวนตัวเอง จึงมองไม่เห็นสัง-
กรรมอันล้าลึกซึ่งซึ่ว้อย่างชัดเจนว่า หากไม่มีวันนั้น-ย่อมไม่มีวันนี้ ซึ่งหลายต่อหลายคนก็ทำมาหากินจาก-
กล้วยไม้จนกระทั่งร่ำรวยกันเป็นแถว แต่กลับยังหลงไหลอยู่กับ เครื่องมือ เครื่องใช้อันทรูทราราคาแพง ๆ ด้านเดียวเท่านั้น แทนที่จะนึกถึงบุญคุณของอั้งส์มใบเก่า ๆ ไบนั้นได้อย่างลึกซึ้ง

แม้ภายในกรอบของ ห้องสมุดกล้วยไม้-รัตติ สาคกริก ที่หอสมุดแห่งชาติ ก็มีอีกหลายสิ่งหลายอย่างซึ่งเก็บรวบรวมไว้จากความเป็นมาในอดีต ซึ่งชนรุ่นหลังที่ยังมีรากฐานความเป็นคนหลงเหลืออยู่ ฟังนำศึกษาเจาะลึกลงไปได้ ใครที่ให้ความรักความสนใจ ณ จุดนี้ย่อมอ่านได้ว่า ยังคงมีสิ่งที่ดีงามนำสู่การสร้างสรรคให้ถือเป็นความหวัง

แม้ถึงอั้งส์มใบนั้นจะไม่ได้อยู่ในนี้ แต่ในเมื่อทุกสิ่งปราศจากกรอบกำหนด เราคงไม่คิดล้อมกรอบตัวเองอยู่เพียงแค่ว่าฝาสีบ้านของห้องสมุดคังกล่าว รวมทั้งสรรพสิ่งต่าง ๆ ซึ่งอาจทำให้มองเห็นได้ในด้านรูปวัตถุ หากคนมีวิญญานจริง ย่อมเกิดกิจกรรมนำปฏิบัติได้ทุกรูปแบบ ซึ่งสะท้อนให้เห็นผลนำสู่การถ่ายเทออกจากสิ่งที่เคยเป็นอดีตอย่างมีชีวิตชีวา ทำให้เกิดความหวังขึ้นมาได้ ไม่ว่ามีมากมีน้อยแค่ไหน

สิ่งที่กล่าวมาแล้วทั้งหมดมันจะจริงหรือไม่จริง ถ้าใครเห็นได้ย่อมถือว่าเป็นศิริมงคลแก่ตนเองโดยแท้ เนื่องจากมีผลส่งสนองให้ผู้ที่อยู่ในรากฐานจิตใจบังเกิดความสุข อีกทั้งยังช่วยให้วิถีชีวิตที่มุ่งสู่นาคต แม้การประกอบการณ์ในด้านกล้วยไม้ ย่อมบังเกิดความมั่นคงยั่งยืนตลอดไปด้วย.